

NÄMNDEN FÖR FUNKTIONSHINDER OCH HABILITERING

Underlag för plan och budget 2019

Inledning

Som en del i landstingets planeringsprocess lämnar landstingsstyrelsen förslag till årliga uppdateringar av landstingsplanen 2016-2019 och budget 2019. Beslut om landstingsplan och budget fattas av landstingsfullmäktige.

För beredningsarbetet har varje nämnd och styrelse ombetts att lämna ett underlag till landstingsstyrelsen. I underlaget ska nämnden/styrelsen beskriva hur den säkerställer att beslutade åtgärder genomförs för att klara ram 2018, vilka förändringar som föranleder omprioriteringar inför 2019 samt hur nämnden/styrelsen arbetar för att på lång sikt klara sitt uppdrag.

Utveckling 2017 och aktuella åtgärder 2018

Nämnden redovisade 2017 ett underskott på 6,2 miljoner kronor jämfört med budget, en nettokostnadsutveckling på 4,7 procent innehållande en utveckling av personalkostnader på 2,9 procent.

Hjälpmedel Västerbotten har under 2017 arbetat intensivt för att förbättra ledtider, tillgänglighet, arbetsmiljö, ledarskap, kundnytta och för att utveckla kostnadseffektiva processer. Den samorganisering av verksamheten som genomfördes under 2016-2017 har underlättat denna utveckling. Resultat av effektiviseringarna reducerade tidigare underskott med 1,9 miljoner kronor 2017 jämfört med 2016. Fortsatta förbättringsarbeten inom Hjälpmedel Västerbotten samt resultat av dessa kommer att synas också under 2018.

Hjälpmedel Västerbotten redovisar dock en negativ budgetavvikelse på 5,6 miljoner kronor 2017. Historisk budgetreduktion (extra sparbetning) på 3 miljoner kronor förklarar drygt hälften av budgetavvikelsen och är korrigerad i budgetförutsättningar för 2018. Landstingets ombyggnationer som försenat flytt av hjälpmedelsbutik har under 2017 påverkat det ekonomiska resultatet negativt med 0,6 miljoner kronor på grund av dubbelbemanning och minskad hjälpmedelsförsäljning. Flytt av hjälpmedelsbutiken är beräknad till hösten 2018 varför visst underskott också är att räkna med till och med augusti 2018. Hjälpmedel Västerbotten har under 2017 ansvarat för sänghantering på NUS och under 2018 planeras för att överta sänghantering från fastighet också på Skellefteå lasarett. På grund av tidigare eftersatt sängunderhåll noteras dock en större kostnad än budgeterat för reservdelar (0,5 Mkr). Tolkcentralen har under 2017 genererat ett underskott på 0,5 miljoner kronor på grund av flytt, fler vardagstolkningar och färre intäktsgenererade uppdrag. Åtgärder planeras för att komma tillrätta med detta underskott under 2018 genom bland annat förändrade arbetssätt.

För att förbättra förutsättningar för att kunna effektivisera och samordna hjälpmedelsförskrivning i länet fattades beslut i slutet av 2016 om en länsgemensam hjälpmedelsstrategi 2017-2021. Förutsättningar för implementering behöver säkerställas tidigt under 2018 för att hjälpmedelsförskrivning ska kunna utvecklas i samverkan med länets kommuner och än mer ändamålsenligt och resurseffektivt kunna hantera den ökade efterfrågan som ses på såväl tjänster som produkter.

Inför 2017 erhöll NFH ett budgettillskott på 2 miljoner kronor för att möta en ökad efterfrågan på habiliterande insatser för främst barn och unga inom autismspektrumtillstånd (AST). Inom gruppen barn, ungdomar och vuxna med AST har 2017 också fler individer än tidigare erbjudits insatser inom Habiliteringscentrum Västerbotten (HabC). Antalet nya brukare har dock ökat med 72 % vilket är en betydligt större ökning än prognosticerat. Detta har medfört problem avseende tillgänglighet trots aktivt pågående förbättringsarbete med såväl prioriteringar, habiliteringsprogram som kvalitetsregister

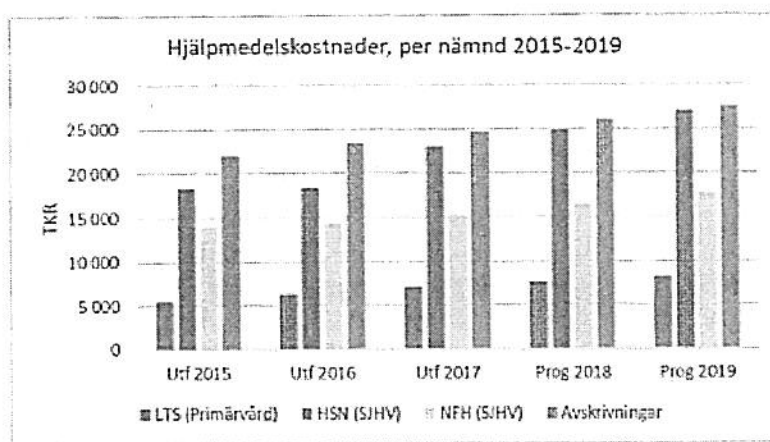
Ett ökat behov av hjälpmedel märks inom Habiliteringscentrum med såväl fler brukare med hjälpmedelsbehov (exempelvis fler med AST och kognitiva hjälpmedel), som nya och dyrare hjälpmedel för vissa målgrupper (exempelvis synhjälpmedel till de med synnedsättning). Kostnaderna för hjälpmedel uppgår för Habiliteringscentrum Västerbotten till 16 miljoner kronor 2017, vilket är 1 miljon kronor högre än 2016 och en negativ avvikelse mot budget på 1,8 miljoner kronor. Personalkostnaderna har dock varit 1 miljon kronor lägre än budgeterat med anledning av vakanser och sjukfrånvaro, vilket bidrar till att Habiliteringscentrum totalt sett har en negativ budgetavvikelse på 0,8 miljoner kronor.

Nämnden för funktionshinder och habilitering ser behov av att det under 2018 rekryteras en funktionshinderpolitisk strateg för att samordna arbetet med implementering av den funktionshinderpolitiska strategin, och för att belysa, sprida och utveckla funktionshinderforskning.

Utgångspunkten för nämndens verksamhet är att under 2018 fortsätta arbeta med både kort- och långsiktiga effektiviseringsåtgärder. Kontinuerlig uppföljning kommer att göras för att följa verksamheterna avseende kvalitetsindikatorer, förbättringsåtgärder, arbetsmiljö, ekonomi, sjukfrånvaro m.m. Detta kommer att presenteras med analyser och kommentarer som en del i nämndens månadsrapportering.

Förändringar som föranleder omprioriteringar inför 2019

Behovet av hjälpmedelstjänster och hjälpmedelsprodukter för patienter och brukare inom såväl landstinget som länets kommuner ökar på grund av fler brukare, nya och dyrare hjälpmedel samt en vårdutveckling där fler patienter/brukare finns och rehabiliteras i hemmet. Det ökade behovet av hjälpmedelstjänster- och produkter medför att hjälpmedelskostnader för Habiliteringscentrum Västerbotten förväntas öka också under 2018-2019. Att notera är att detta också gäller för andra basenheter inom landstinget där patienter har stort hjälpmedels-behov (exempelvis inom barnmedicin, medicin, geriatrik, rehabiliteringscentrum och primärvård).

Hjälpmedelkostnad	Utf 2015	Utf 2016	Utf 2017	Prog 2018	Prog 2019
LTS (Primärvård)	5 486	6 218	6 978	7 539	8 145
HSN (SjHv)	18 249	18 346	22 920	24 920	27 011
NFH (SjHv)	13 957	14 347	15 322	16 424	17 691
Avskrivningar	21 951	23 436	24 600	26 016	27 513
SUMMA per nämnd (ej avskrivningar)	37 692	38 911	45 220	48 883	52 847

Kostnaderna för hjälpmedel inom Västerbottens läns landsting, som under 2017 varit underbudgeterade med cirka 7 miljoner kronor (varav -1,8 miljoner kronor gäller habiliteringscentrum), prognosticeras att stiga med ytterligare 3,6 miljoner kronor 2018 fördelat på landstingsstyrelsen 0,5 mkr, hälso- och sjukvårdsnämnden 2,0 mkr och nämnden för funktionshinder och habilitering (habiliteringscentrum) 1,1 mkr och med lika mycket till inför 2019. En hjälpmedelsinsats i ett rehabiliterings- eller rehabiliteringssammanhang är en kostnadseffektiv insats ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, varför såväl politisk dialog som ledningsdialog avseende satsningar på detta område är nödvändig.

Budget för verksamheten inom Hjälpmedel Västerbotten bedöms vara mer realistisk inför 2018 än senaste åren då tidigare budgetreducering är korrigerad, ram för avskrivningar höjd och förbättringsarbeten löper på enligt plan. Utifrån det ökade hjälpmedelsbehovet i länet bedöms dock avskrivningsram behöva öka med 1,5 miljoner kronor 2018 och lika mycket 2019.

Efterfrågan på habiliterande insatser ökar i takt med att utredningar inom autismspektrumtillstånd (AST) ökar och också genom förändringar inom andra samhällsinstitutioner, till exempel försäkringskassans bedömningar av stödbehov. Det ökade inflödet av framför allt barn med AST kommer utifrån satsning på barn- och ungdomspsykiatri, BUP, att fortsätta öka under 2018 och 2019, vilket innebär problem avseende ekonomi och tillgänglighet för habiliteringscentrum. De nya medlemmen som nämnden för funktionshinder och habilitering erhöll inför 2017 (utifrån en volymökning 2016 med 33 ärenden), beräknades räcka till ca 40 nya AST-ärenden inom Barn och unga (BUH) och därmed klara en volymökning upp till 130 – 140 ärenden per år. Volymökningen 2017 var dock 88 ärenden (72 %). Det innebär att inför 2018 finns en volymökning på 70-80 ärenden som ska klaras inom verksamheten om inga nya medel tillförs. Varje ärende beräknas kosta knappt 40 000 kronor i direkt resursåtgång vilket innebär totalt 2,5-3 miljoner kronor. Ytterligare personella resurser bedöms vara nödvändiga då alternativet är mycket långa väntetider för habilitering av barn och unga.

Nämnden för funktionshinder och habilitering betalar årligen ut organisationsbidrag till länets funktionshinderorganisationer. Bidragen ska skapa förutsättningar för föreningar att långsiktigt bedriva och utveckla sitt arbete för full delaktighet i samhället och för jämlikhet i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. 2017 var budgetramen 3,4 miljoner kronor och 34 föreningar samt samarbetsorganet Funktionsrätt Västerbotten, vars syfte är att

främja det ideella arbetet inom länets funktionshinderorganisationer, fick ta del av dessa bidrag. Landstingets kommunikationsstab har under året samarbetat med Infomix - Centrum för tillgänglig information, främst gällande migrering av lättläst-portal från vll.se till 1177/vasterbotten, men även kring arbets- och avtalsformer för punktskrift, målgruppsanpassningar och tillgängligare återuppringningssystem. Nämnden för funktionshinder och habilitering betalar ca 1,3 miljoner kronor per år till Infomix. Under 2018 kommer nämnden att se över ovanstående strategiska satsningar.

Nämnden för funktionshinder och habilitering aviserar inga ytterligare åtgärder för kostnadsreduktion än de som pågår för anpassning till budgetramen 2018. Nämndens bedömning är att de förbättringsarbeten som pågår inom Hjälpmedel Västerbotten på lång sikt kommer att ge förväntad effekt också avseende ekonomiskt resultat för den verksamheten. Nämnden kommer att med detta som utgångspunkt avvakta det ekonomiska utfallet av pågående arbete innan nämnden tar ställning för om det eventuellt finns behov av ytterligare strukturåtgärder för att säkerställa en effektiv hjälpmedelsförsörjning i länet. Vid utebliven ekonomisk effekt kan förslag på ytterligare kostnadsreducerande åtgärder tas fram till beslut.

Så klaras uppdraget på lång sikt (2019 och framåt)

Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning är ett centralt område för att landstinget även i framtiden ska kunna erbjuda en god och jämlik vård, habilitering och rehabilitering. Att kunna attrahera, rekrytera, behålla och utveckla medarbetare kräver en god arbetsmiljö. God framförhållning i rekryteringsarbetet är centralt för att lyckas i detta arbete. När högspecialiserad kompetens planeras lämna verksamheten erfordras att nyanställda får lång introduktion och i vissa fall utbildning för att kunna möta vårdgruppernas behov. För att klara den kommande generationsväxlingen förutsätts möjlighet att dubblera resurser.

Trenden med ökade sjukskrivningstal inom nämndens ansvarsområde måste åtgärdas. En tidig kontakt vid sjukfrånvaro upplevs som ett gott stöd för både chefer och medarbetare varför nämndens verksamheter deltar i ett forskningsprojekt i samarbete med företagshälsan. Ökad arbetsmängd, nya medarbetare samt upplevelsen hos många medarbetare att inte hinna med sina arbetsuppgifter är stora utmaningar för chefs- och ledarskapet. Arbetet med hälso-främjande arbetsplats fortsätter som en del i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Inom landstinget finns en strategisk arbetsmiljöplan och handlingsplaner avseende kompetensförsörjning och oberoende av hyrpersonal. Utveckling och implementering av aktiviteter inom dessa områden är viktiga framgångsfaktorer för nämndens verksamheter. Ändrade arbetssätt och arbetsfördelning inom och mellan yrkesgrupper är områden att utveckla för att bäst ta tillvara den kompetens och de resurser som finns att tillgå. Avseende svårrekryterade specialistkompetenser kan utvecklad samverkan med kommuner och universitet såväl vad gäller utbildning som tjänstekonstruktioner också vara en möjlig framgångsfaktor.

Funktionshinderpolitisk strategi

Brist på inflytande och möjlighet att påverka sina livsvillkor, och inte kunna delta aktivt i samhällsutvecklingen är vedertagna faktorer som påverkar vårt hälsotillstånd. Nämnden och dess verksamheter arbetar därför kontinuerligt med att uppmärksamma hälsoläget för personer med funktionsnedsättning, att utveckla kunskap om jämlikhet genom bland annat utbildningsaktiviteter, samt att erbjuda ett gott värdskap där besökare bemöts med respekt och integritet och där tillgänglighet och funktionalitet utgår från individens fysiska och psykiska förutsättningar.

En gemensam funktionshinderpolitisk strategi är fastställd för 2017-2020. Landstingets politiska nämnder delar ansvaret för att strategin ska få genomslag i verksamheten. Alla nämnder och styrelsen har också presenterat var sitt funktionshinderpolitiskt mål. Dessa kommer att följas upp och redovisas i den reguljära planerings- och uppföljningsprocessen i landstinget. Målen gäller främst tillgänglighet och bemötande. Uppföljning kommer att ske i landstingsfullmäktige 2018 samt med en utvärdering inför revision av strategin 2020.

Västerbottens läns landsting har uttryckt att en av de största utmaningarna inom det funktionshinderpolitiska området är att gå från ord till handling, och för att realisera detta behövs insikt och kunskap, samt fungerande arenor för samarbete och samråd. Kunskap som rör mötet och bemötandet av personer med funktionsnedsättningar behöver förbättras inom alla nämnders verksamheter.

Förbättrad samverkan

Samverkan är en avgörande faktor för att klara av och utveckla vården inom nämnden för funktionshinder och habiliterings ansvarsområde. Tillsammans med andra vårdgivare och intressenter ska verksamheterna koordinera insatser och skapa smidiga flöden för patienter och brukare. Förskrivningen av hjälpmedel ska vara jämlik, behovsbaserad och samordnad, för detta krävs en tydlig ansvarsfördelning mellan olika aktörer i processen.

Behovet av hjälpmedel och förskrivning av dessa ökar successivt. Inklusiva service och metodstöd genererar det ökade kostnader för berörda förskrivande verksamheter i landstinget och i länets kommuner. I nuvarande överenskommelser med kommunerna samt i gemensamt hjälpmedelsråd utvecklas samverkan mellan huvudmännen kontinuerligt. Med en ny implementerad läns-gemensam hjälpmedelsstrategi som grund kommer samverkan mellan länets kommuner och landstinget att kunna utvecklas än mer för effektivisering i såväl hjälpmedelsförskrivning som i hjälpmedelsprocess.

Upphandling är en återkommande och för Hjälpmedels verksamhet central och viktig aktivitet som sker inom landstinget och också gemensamt tillsammans med ytterligare två Norrlandsting. Samverkan, samordning, dialog, och väl fungerande processer är även här centralt för att effektivisera resursanvändningen.

Landstinget och länets kommuner har stora möjligheter att tillsammans möta befolkningens behov och förväntningar. Det är avgörande för länet att långsiktigt stabila samverkansmodeller etableras för att säkerställa en god och jämlik vård och attraktiva livsmiljöer.

Ekonomisk omfördelning

Nämnden för funktionshinder och habilitering konstaterar en ökad efterfrågan på verksamheternas tjänster med ett ökat behov från brukare/patienter avseende hjälpmedel och habiliteringsinsatser. Nämnden anser att resurser behöver förstärkas inom nämndens område. Habiliteringscentrums hjälpmedelsbudget behöver förstärkas liksom personella resurser utifrån ökat behov av habilitering för barn- och unga med autismspektrumtillstånd. Utan förstärkt budgetram är de största riskerna försämrad möjlighet till habilitering och rehabilitering för brukare och patienter med habiliterings- och hjälpmedelsbehov, kort- och långsiktiga svårigheter avseende kompetensförsörjning samt negativt ekonomiskt resultat.

Utifrån det ökade hjälpmedelsbehovet i länet bedöms avskrivningsram för Hjälpmedel Västerbotten behöva höjas.

Behov finns också av stöd till strategiskt funktionshinderpolitiskt arbete samt för regional forskning och utveckling inom funktionshinderområdet.

